

CULTUURKADE MEIERIJSTAD


75 JAAR
HERDENKEN EN BEVRIJDEN
IN MEIERIJSTAD

Operatie Market Garden special 2019





Operatie Market Garden 2019

September 2019 stond bij de leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs en voortgezet onderwijs in Meierijstad grotendeels in het teken van Operatie Market Garden (OMG 2019), de herdenking van 75 jaar vrijheid.

Voor Cultuurkade ging er anderhalf jaar van voorbereidingen aan vooraf om de vele educatieve activiteiten te organiseren. In totaal tellen we 6542 deelnames aan 20 verschillende OMG activiteiten. Maar het is niet de kwantiteit die telt. Cultuurkade gaat en staat voor kwaliteit. Wat hebben al deze activiteiten teweeg gebracht? Waar raakten we leerlingen en leerkrachten? Dat er iets teweeg is gebracht bleek voor onszelf uit de 100 positieve evaluaties van leerkrachten, de vele complimenten die wij live in ontvangst mochten nemen en natuurlijk de reacties van kinderen tijdens de activiteiten.

Dit alles probeerden we in nieuwsberichten te vangen, maar toch was dat niet de verslagvorm waar we tevreden over waren. Voor ons wierp dat de vraag op: hoe brengen we al deze verschillende verhalen en ervaringen in beeld en hoe doen we daar verslag van?

Daarom hebben we Jeroen Vissers uitgenodigd om een aantal leerlingen, leerkrachten en samenwerkingspartners te interviewen en om terug te blikken op hun ervaringen tijdens OMG2019. Deze uitgave is daarvan het resultaat, wij zijn er heel erg trots op dat we dit samen hebben bereikt!

Nogmaals onze grote dank aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan OMG2019.

Dorian, Fieke, Ilona en Susanne van Cultuurkade

“

*De kinderen zeiden achteraf, meneer je kunt
nog zoveel verhalen vertellen, maar als je zo
iemand ontmoet, dan komt het echt binnen.*

- Leerkracht BS de Heijcant over
de ontmoeting met Mevr. Wolf bij de activiteit
'Ervaringen van een joods onderduikmeisje' -





‘De kinderen hebben meer geleerd dan zij ooit uit een boek hadden kunnen leren’

Een kippenvelmomentje noemt Jolanda Goossens – De Groot het. Het moment dat ze met haar groep 8 van Basisschool ‘t Kwekkeveld bij het oorlogsgraf van een Engelse soldaat stond toen diens broer er aan kwam lopen.

“Dat was niet gepland, maar maakte zo veel indruk. Op de kinderen, maar ook op mij. Met één toevallige ontmoeting kwam alles wat we over de oorlog hadden gezien en gelezen zó dichtbij. Hier lag iemand begraven met familie. Iemand die geliefd was. De oorlog werd ‘ineens’ werkelijkheid.”

‘Daar komt de vijand!’

Tjeu van Eerd (11) zit in groep 8, bij juffrouw Jolanda, die het project samen met meester Nicky van groep 7 heeft opgepakt. Ook hij herinnert zich de ontmoeting nog heel goed. Net zoals hij levendig de

schuttersputjes voor de geest haalt die ze mochten graven op het schoolplein en dat ze telkens weg moesten duiken als de juffrouw riep: ‘Daar komt de vijand’.

Of dat ze parachutes hadden gemaakt en die vanaf de brug in het schoolgebouw ‘dropten’: “We hadden geleerd dat er 24 parachutisten in een vliegtuig pasten. Onze klas telt 24 leerlingen, die allemaal hun parachute tegelijk naar beneden gooiden. Dat klopte dus precies.”

Dat ze op een zorgboerderij met de metaaldetector op pad gingen. En dat de cliënten met hen meeliepen en bij het eerste bliepje al begonnen te graven, nog voordat de kinderen de kans kregen om hun schop te pakken.

Dat ze van afval bloemen hebben gemaakt voor het project Flower Power op De Vlagheide, de oude vuilnisbelt, omdat bloemen volgens de kunstenaar die het project begeleidde voor vrijheid staan.

Dat ze de burgemeester op school hebben ontvangen, die als 'bevrijder' in een jeep aankwam. En dat hij hen de dilemma's voorlegde waar een burgemeester in oorlogstijd voor kan komen te staan. En dat Tjeu veel vragen voor hem had.

Maar de activiteit die het meeste indruk op hem heeft gemaakt, is toch wel het bezoek aan het Basecamp, waar hij als journalist van de school een verslag van mocht maken. "Dit kamp maakte de oorlog zó echt! Je zag de voertuigen, de soldaten en de EHBO-post waar ze de gewonden verzorgden. Ik ben later nog een keer met papa teruggegaan."

'We werden keer op keer verwonderd'

Twee weken lang stond het lesprogramma van de bovenbouw in het teken van Operatie Market Garden. Dat was intensief, blikt juffrouw Jolanda terug, maar erg waardevol: "Dankzij alle activiteiten die we mede dankzij Cultuurkade hebben ondernomen, hebben de kinderen in korte tijd veel meer geleerd dan ze ooit uit een boek hadden kunnen leren. De oorlog is dichterbij gebracht; ook in de zin dat kinderen zich zijn gaan realiseren dat ook hier, waar zij wonen, fel gevochten is. De kinderen hebben iets mogen ervaren wat ze hun leven lang bij zal blijven ..."

Wat haar zelf bij is gebeven?

"Op het Basecamp kreeg de groep de vraag wie van de kinderen verzetsheld had kunnen zijn als zij in de oorlog hadden geleefd.

Unaniem wezen ze een jongen aan van wie ik altijd dacht dat het een stoere, maar rustige jongen was. 'Hij helpt altijd iedereen', zeiden de kinderen. Dat vond ik zo mooi ... We werden keer op keer verwonderd. De kinderen, maar ook wij zelf."

- interview met leerling en leerkracht van BS 't Kwekkeveld -



‘Dit hele project heeft zo veel mensen met elkaar verbonden!’

‘Bent u niet bang als er nu een vliegtuig overvliegt?’

Dat was één van de vragen die de kinderen aan een bewoonster van verzorgingshuis Odendael stelde. Anne van Kuijk was er bij en zag dat de vrouw werd geraakt. “Ze was verrast over de vraag. Je zag in haar ogen dat ze daar eigenlijk nooit over na had gedacht. Ze had in de oorlog altijd in de overlevingsstand gestaan. Het leven was doorgedaan. Punt. En door. Maar nu – voor het eerst misschien wel – kwamen de herinneringen weer boven; met de gevoelens daarbij.”

‘Voor Zuster Koos was iedereen gelijk’

Even een sprongetje terug in de tijd. Ria van Kuijk, een nicht van Anne, zag in 2018 een oproepje in de krant staan.

Of er mensen waren met een idee om Operatie Market Garden te herdenken.

Toevallig had ze vlak daarvoor een gesprek gehad met haar vader over de oorlog. ‘Wat is voor jou de belangrijkste plek geweest in de oorlog’, had ze hem gevraagd. ‘Odendael’, luidde zijn antwoord. Direct ontstond bij haar het idee om dit project op poten te zetten, met haar nicht Anne en in samenwerking met Cultuurkade.

“Het huidige zorghuis Odendael was in de oorlog een ziekenhuis”, vertelt Ria. “Mijn vader herinnerde zich een heel bijzondere zuster van het Rode Kruis. Zij werkte hier ten tijde van de bevrijding en viel op omdat ze geen onderscheid maakte in wie ze behandelde. Duitsers of geallieerden. Voor haar was iedereen gelijk. Bij het lezen van de oproep, moest ik gelijk aan deze zuster denken. Hoe mooi zou het zijn als we dit als boodschap mee zouden kunnen geven aan de kinderen!”

‘Het kwam echt bij de kinderen binnen’

Hoe dichterbij de herdenking kwam, hoe groter het project werd en hoe meer mensen er bij werden betrokken; zowel vanuit het dorp als vanuit de regio. Haar verhaal werd door Cultuurkade opgenomen in het project ‘Wat is het je waard?’, waarbij kinderen in de klas de dilemma’s voorgelegd kregen waar ook de zusters mee te maken kregen: wie zou je helpen en wie niet? Re-enactors speelden haar verhaal op het toneel, er was een expositie en kinderen schoven bij ouderen aan tafel om aan de hand het verhaal van Zuster Koos met elkaar over de oorlog te praten.

Zuster Koos was voor even terug in Meierijstad.

Anne: “We hebben dankzij haar verhaal de oorlog een stukje dichterbij kunnen brengen.

We hebben dankzij haar kunnen laten ‘voelen’ hoe het is om voor keuzes te staan. Keuzes die ook nu gemaakt moeten worden, ergens in de wereld.”

Ria: “En wat ook prachtig was om te zien, is dat het tot de kinderen doordrong dat die oude mensen die zij spraken hun leeftijd hadden toen het oorlog was. Dat kwam echt bij hen binnen. Je zag ook dat ze na de ontmoeting verhalen met elkaar gingen delen. Dat was zo mooi!”

‘Dit project heeft veel losgemaakt’

Wat heeft het project Anne en Ria zelf gebracht? “De bevestiging dat je met een project als dit daadwerkelijk voor verbinding kunt zorgen in een gemeenschap. We hebben in het hele traject zo veel mooie mensen ontmoet en zo veel enthousiasme aangetroffen. Dat maakte het alleen al meer dan de moeite

waard om hier mee bezig te zijn. En als je dan ziet wat het eindresultaat bij zo veel verschillende mensen losmaakt, dat is fantastisch. Complimenten aan heel veel mensen. En hulde aan de gemeente Meierijstad voor haar faciliterende rol en aan Cultuurkade voor haar rol als *linking pin* in het hele traject ... Het was top!”

- interview met Anne en Ria van Kuijk -



Foto: Jumbo | Stephan Tellier

“

*Het was een ontzettend indrukwekkende
bijeenkomst. De documentaire vooraf maakte
al veel indruk en bracht de kinderen in de
juiste setting. De ontmoeting daarna was voor
veel kinderen een onvergetelijke ervaring.*

- Leerkracht OBS de Ieme over de 'Veteranenontmoeting' -

“

*Ik heb geleerd wat je met emoties allemaal
kan doen in lesvorm. Ik kan dit meenemen in
mijn eigen manier van lesgeven.*

- Leerkracht SBO de Wissel over de dansles 'Verborgene Herinneringen' -





‘Het hele project was regionaal en zelfs landelijk uniek’

‘Konden jullie douchen?’

Mark van den Broek, medewerker erfgoed bij de gemeente Meierijstad, glimlacht weer als hij terugdenkt aan dat moment op de Noordkade in Veghel: dat zo’n 500 kinderen in groepjes vragen mochten stellen aan een veteraan.

“Kinderen stellen heel andere vragen dan volwassenen. Maar juist dat zorgt voor de impact. Want reken maar dat het ze bij blijft dat de veteraan antwoordde dat hij blij was als hij één keer in de vier weken schoon ondergoed kreeg.”

‘Cultuurkade heeft zichzelf overtroffen’

Toen de gemeente een algemene oproep deed om iets te ondernemen om Operatie Market Garden te herdenken,

wist ze al dat Cultuurkade hierin een cruciale rol zou gaan spelen.

“Al die verenigingen, stichtingen en particulieren willen dat kinderen bij hun activiteit worden betrokken. Dat lukt via Cultuurkade. Zij heeft de contacten. Zij heeft de tools om de regie over zo’n project te kunnen voeren, zoals een systeem om je als klas aan te melden bij een activiteit. En zij heeft de creativiteit en het enthousiasme om te zorgen dat iedere activiteit gaat leven; bij onderwijs én kinderen. Daarmee ontzorgen zij initiatiefnemers, die zo al hun energie kunnen richten op hun activiteit.”

Want met name ook in dat voortraject heeft Cultuurkade zich weer eens bewezen of zelfs overtroffen: “Een activiteit stond nooit op zichzelf. Kinderen waren iedere keer goed voorbereid als ze aankwamen. Dankzij het lesmateriaal dat Cultuurkade voor die activiteit had ontwikkeld.

Dat zorgt voor meer animo, meer betrokkenheid en dus meer impact.”

‘Precies wat we als gemeente willen’

Wat ook indruk heeft gemaakt op de medewerker erfgoed is dat het hele project voor meer lokaal bewustzijn heeft gezorgd.

“We zijn een relatief jonge gemeente, die is ontstaan uit de kernen Sint-Oedenrode, Schijndel en Veghel. Schijndel is vijf weken later bevrijd dan de andere twee dorpen. Dat zegt al iets over de strijd die op het grondgebied van de gemeente Meierijstad plaats heeft gevonden. Dit project heeft ons de kans geboden om te laten zien dat we ook een gemeenschappelijke geschiedenis hebben. Dat zorgt voor verbinding. En dat is precies wat je als gemeente wilt.”

‘Onmisbare schakel’

Het mag duidelijk zijn: Mark van den Broek kijkt met een goed gevoel terug op de herdenking van Operatie Market Garden. “Dit hele project was regionaal en zelfs landelijk uniek. Niet voor niets dat Erfgoed Brabant een activiteit als ‘Wat is het je waard?’ heeft geadopteerd en uitgezet bij andere gemeentes. Dat is voor een belangrijk deel de verdienste van Cultuurkade! Wat mij betreft een onmisbare schakel om die verbinding tot stand te brengen.”

- interview met Mark van den Broek, projectleider viering en herdenking 75 jaar bevrijding gemeente Meierijstad -





Foto: Jumbo | Stephan Tellier

‘Wij zijn de laatste kinderen die een veteraan hebben gesproken.’

Bijna een half jaar later is Youssef Abonaali (11) uit Veghel nog onder de indruk van zijn ontmoeting met de oorlogsveteranen.

Of ze bang waren om doodgeschoten te worden, had hij hen gevraagd. Hun antwoord? Elke dag. En hoe verder de strijd vorderde, hoe banger ze werden.

De verhalen brachten de oorlog dichterbij dan ooit: “Een veteraan vertelde erover dat hij als kind aan het voetballen was op straat toen het luchtalarm afging”, vertelt Youssef. “Hij was toen net zo oud als ik nu ben. Een paar jaar later kwam hij als soldaat naar hier ...”

‘Het was intens’

Als zijn juffrouw Mariëlle Mengers het hele project van Operatie Market Garden in één woord zou moeten vangen, dan is

dat ‘intens’. Met dank aan Cultuurkade, dat volgens haar met een groot en kwalitatief goed aanbod aan activiteiten kwam, die goed aansloten bij de beleving van kinderen. En met als hoogtepunt ook voor haar de ontmoeting met veteranen. “Ik heb ouders met tranen in de ogen toe zien kijken. Het was zo puur allemaal, die interactie tussen veteranen en kinderen. Echt fantastisch.”

‘Het heeft de kinderen gevormd’

Het hele project heeft haar groep veranderd, ziet ze. “Het heeft de kinderen gevormd. We hebben heel diepe gesprekken gevoerd in de klas. Eén discussie is me heel erg bij gebleven. Die ging er over of je zelf onderduikers op zou nemen. Nee, zei een kind stellig. Te gevaarlijk, vond hij. Andere kinderen waren het niet met hem eens.

Maar het mooie is: door met elkaar in gesprek te gaan, ontstond er begrip voor elkaars standpunt.”

Ook is het dankzij de intensieve herdenking van Operatie Market Garden gemakkelijker geworden om onderwerpen van nu aan te snijden: “De spanningen tussen Iran en de Verenigde Staten bijvoorbeeld komen écht binnen bij de groep. Wie is de dader? En wie het slachtoffer? De kinderen ontdekken dat dit niet altijd even gemakkelijk is te duiden. En hoe zou het voor de mensen zijn die in Iran wonen? Zij kunnen zich in hen verplaatsen – en het mooie is: dat doen ze ook – omdat ze nog niet zo lang geleden verhalen hebben gehoord over hoe het is om in oorlogstijd te moeten leven.”

‘Wij moeten hun verhalen doorvertellen’

Over de vraag wat Youssef heeft geleerd, hoeft hij niet na te denken: “Dat ik blij moet zijn dat ik nu leef. Dat ik blij moet zijn dat ik

vrij ben en mijn eigen ding mag doen. Nou ja, ik moet natuurlijk wel naar mijn ouders luisteren ...”

De oorlog fascineerde hem al langer. Dit project heeft die fascinatie alleen maar groter gemaakt: “Ik keek al vaak naar documentaires over de oorlog. Die ben ik nu weer terug gaan kijken. Omdat ik wil onthouden. De veteranen hebben ons namelijk gezegd dat wij hun verhalen later ook aan onze kinderen moeten vertellen. Anders vergeten we wat er is gebeurd en komt er misschien weer oorlog ...”

- interview met leerling en leerkracht OBS Kompas -



Foto: Jumbo | Stephan Tellier



‘OMG heeft kinderen verbonden. Met elkaar. En met de plek waar ze wonen.’

‘Haat u de Duitsers’, vroeg een van de kinderen?

‘Nee’, antwoordde de oorlogsveteraan uit Engeland. ‘Zij hebben verschrikkelijke dingen gedaan. Maar wij ook. Je moet elkaar kunnen vergeven.’

Het is een van de momenten die ons [Fieke en Dorian van Cultuurkade] nog steeds kippenviel bezorgen. Net als de spontane en stevige knuffel die een veteraan kreeg van de kinderen. Of de leraar die uitriep ‘Wat gebeurt hier met mijn groep?’, toen deze helemaal opging in de opdracht van de dansleraar om zich in te leven in een onderduiker.

Er is altijd meer dan één waarheid

Dankzij OMG hebben we in 20 activiteiten verhalen kunnen vertellen. Nee, we hebben verhalen kunnen laten binnenkomen. Verhalen over toen. Verhalen over nu. We hebben kinderen de impact kunnen laten ervaren van hoe het is om ‘anders’ te zijn. Gehaat. Opgejaagd. Bang.

We hebben ze kunnen laten voelen hoe het is om te moeten kiezen. En zo mooi: dan zie je begrip ontstaan. Dan zie je dat meningen worden bijgesteld. Want ja, je kiest er voor om je eigen leven te redden. Natuurlijk. Maar wat als je daarmee het leven van anderen op het spel zet ...?

Alles heeft een keerzijde. Er is altijd meer dan één waarheid.

CULTUURKADE MEIERIJSTAD

Dat kinderen dat ontdekken, dankzij de verhalen, de ontmoetingen, de confrontaties, de spellen, is misschien wel de grootste waarde van het hele project.

Verbondenheid

Wat het hele project extra bijzonder maakte, is dat alle activiteiten een link hebben met hier. De regio is tot leven gebracht. Als een plek met een eigen historie. Met plaatsen waar kinderen nooit meer langs zullen fietsen zonder te denken aan wat daar ooit is gebeurd.

Dat zorgt voor een verbondenheid met hier. En zorgt vanuit die verbondenheid voor respect.

Het belang van samen

Het hele project is voor velen een eyeopener geweest. Persoonsvorming van kinderen is een 'ding' dat je samen op kunt pakken. Met en voor elkaar. Het gaat over waarden en waarheden.

Over toen en nu. Over daar en hier.

Er liggen zo veel mooie kansen om kinderen inzichten te geven waar ze de rest van hun leven profijt van hebben. Wat ons als Cultuurkade betreft: laten we die kansen grijpen!

Samen!

- interview met Dorian en Fieke van Cultuurkade -



CULTUURKADE MEIERIJSTAD



75 JAAR
HERDENKEN EN BEVRIJDEN
IN MEIERIJSTAD